

RECENZJE I OMÓWIENIA

Agnieszka Biały

Biblioteka Śląska w Katowicach
e-mail: agnieszka.bialy@bs.katowice.pl

**By chronić i zdobić. O oprawach, superekslibrisach
i ekslibrisach w Bibliotece Polskiej w Paryżu / Arkadiusz
Wagner. – Paryż–Toruń : Wydawnictwo Naukowe
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2014, s. 1–65, il. 1–53,
tabl. I–IV, ISBN 978-83-231-3194-6**

Publikacja stanowi zbiór starannie wyselekcjonowanych przykładów opraw książkowych, superekslibrisów i ekslibrisów z Biblioteki Polskiej w Paryżu. Jej autor, Arkadiusz Wagner, jest historykiem sztuki i bibliologiem – badaczem znanym w środowisku miłośników książki oraz w naukowych kręgach badawczych podejmujących prace w zakresie szeroko pojętej historii książek i bibliotek, zwłaszcza ekslibrisologii i tegumentologii. Dał się poznać również jako autor wielu artykułów¹ oraz przedsięwzięć naukowych². Omawiany projekt został zrealizowany w ramach Stypendium im. dr Marii Zdziarskiej-Zaleskiej w latach 2008–2010. Założeniem prac badawczych, jak podaje autor, była inwentaryzacja ekslibrisów i superekslibrisów ze zbiorów Biblio-

¹ Trudno przywołać bogatą listę publikacji Arkadiusza Wagnera. Za przykład niech posłużą trzy tytuły, obejmujące zróżnicowaną przestrzeń zainteresowań badawczych: Idem: *Ein Einband Caspar Krafts d. Ä. mit dem Supralibros eines polnischen Studenten der Wittenberger Leucorea*. In: *Habent sua signa libelli. Beiträge zum Bucheinband in Geschichte und Gegenwart. Konrad von Rabenau anlässlich seines 90. Geburtstags am 3. Februar 2014 gewidmet*. Berlin 2015, s. 179–185; Idem: *Ekslibris jako dziedzina grafiki w sferze zainteresowań historii sztuki i bibliologii*. W: *Metodologia, metoda i terminologia grafiki i rysunku. Teoria i praktyka*. Red. nauk. J. Talbierska. Warszawa 2014, s. 95–105; Idem: *Introuligatorstwo poznańskie XVI wieku jako historyczno-artystyczna terra incognita*. W: *Sztuka w Wielkopolsce*. Red. M. Błaszczczyński, B. Górecka, M. Górecki, A. Paradowska. Poznań 2013, s. 68–87.

² Pomysłodawca pierwszej w Polsce dostępnej w Internecie bazy opraw książkowych pochodzących ze zbiorów Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (<http://www.ptpn.ig.pl/oprawy/>). Inicjator i organizator I Ogólnopolskiej Konferencji Oprawoznaczej „Tegumentologia Polska Dzisiaj” (Toruń, 26–27 czerwca 2014 r.).

teki Polskiej, którą ostatecznie dopełniła analiza wybranych okazów opraw introligatorskich.

Książka już na pierwszy rzut oka wyróżnia się gustowną szatą edytorską. Zawartość treściową dopełniają barwne fotografie, skoncentrowane na istotnych detalach, będących w tym przypadku czynnikiem wartościującym obiekt. Walory estetyczne podnosi papier kredowy zastosowany do druku. Tekst opatrzone przypisami zamieszczonymi na stronach 58–60 oraz spisem ilustracji, tabel i sygnatur na stronach 61–65.

We wstępie Wagner zaprezentował Bibliotekę Polską w Paryżu, odnotowując okoliczności powstania i historię księżnicy sięgającą korzeniami Towarzystwa Literackiego Polskiego. Przedstawił obiekty tworzące zasób biblioteczny oraz przywołał różnorodność form, wśród których znalazły się: druki zwarte, broszury, rękopisy, mapy, fotografie, obrazy, rysunki, rzeźby, monety etc. O atrakcyjności kolekcji Biblioteki Polskiej świadczą oryginalne dzieła wybitnych postaci kultury i sztuki, np. rękopisy Fryderyka Chopina, Jana Sebastiana Bacha czy Victora Hugo. Jednak autor nie poprzestaje na tym. Prowadząc czytelnika poprzez dzieje introligatorstwa, przytacza fakty, które ilustruje przykładami oprawowymi. Zachowując w układzie treści porządek chronologiczny, prezentuje cechy późnogotyckiego introligatorstwa. Następnie przechodzi do tłoczeń radełkowych pokrywających skórzane okładki opraw renesansowych. Z charakterystyczną dla swojego stylu lekkością wprowadza terminologię fachową celem wychwycenia poszczególnych motywów, będących wykładnikami w sztuce lokalnej czy narodowej, takich jak *k o b o s z o n* czy *m o t y w w a c h l a r z a* (s. 20). Odnosząc się do zewnętrznej struktury dekoracyjnej oprawy, porusza temat szesnastowiecznych zdobień – supereklibrisów – czyli znaków własnościowych trwale zespolonych z okładką i świadczących o przynależności poszczególnego tytułu do z góry określonego księgozbioru.

Spośród bogatej kolekcji ekslibrisów znajdujących się w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu autor *By chronić i zdobić...* dokonał niebagatelnego zabiegu wyodrębnienia przykładów znaków własnościowych. Ów wybór podkreśla różnorodność wyrażająca się zarówno zmianami formalno-stylowymi w sztuce, jak i technicznymi, wynikającymi z postępu w drukarstwie. Wagner w przystępny sposób omawia techniki graficzne stosowane do wykonywania ekslibrisów: drzeworyty, miedzioryty, akwatinty i akwaforty, staloryty czy litografie. Wartość merytoryczną publikacji podnosi fakt zamieszczenia istotnych informacji o osobistości podpisującej się ową unikatową kompozycją ikonograficzną, a także o artyście i zakładzie graficznym realizującym

dzieło. Nuta refleksji wybrzmiewa, kiedy kolekcjonerskie pragnienia zdołały dotknąć materii artystycznej, jak stało się m.in. w przypadku ekslibrisu Norblina (s. 35 ze śladami próby oderwania ekslibrisu od wyklejki). Całość zamykają opisy przykładów mistrzowskich kompozycji oprawowych wychodzących z warsztatów polskich introligatorów pracujących na obczyźnie, np. Władysława Dąbrowskiego czy Augusta Tarnawskiego, oraz pochodzące z XIX i XX w. warianty kompozycji artystycznych owych małych form graficznych – ekslibrisów.

Puste strony ostatniej składki stanowią pewien symbol, pozostawiając u czytelnika niedosyt. Równocześnie zachęcają do zgłębiania literatury w najlepszym wydaniu. O zainteresowaniu odbiorców publikacją o charakterze bibliofilskim, czy też o tematyce opisującej, a zarazem ilustrującej zagadnienia książki pięknej, świadczy fakt dodruku wydawniczego, gdyż pierwszy nakład został wyczerpany. W przypadku *By chronić i zdobić...* mamy do czynienia z bibliofilską publikacją dokumentującą fragment bogatego zbioru Biblioteki Polskiej w Paryżu, posiadającej w swych zbiorach niejednokrotnie skarby polskiej kultury.